

Тема 1

Понятието търговско право. Място на търговското право в правната система. Характерни черти. Източници на търговско право

Терминът търговско право (ТП) е многозначен и може да се разглежда от следните позиции:

- като обективно право
- като наука
- като учебна дисциплина.

Науката за търговско право и учебната дисциплина имат за предмет на изследване обективното ТП. Като обективно право, ТП е система от правни норми, които регулират правното положение на търговците и отношенията в търговския обмен (оборот или в търговията). Като система от правни норми ТП е част от правната система на страната. Правната система на една страна включва всички правни норми и закони. Правната система обаче не е случайно струпване на норми. Тя се състои от строго подредени правила.

Правната система включва два големи дяла:

- частно право
- публично право.

Критерий за това деление е методът, който използва правото за регулиране на съответния вид обществени отношения.

В частното право се включват тези правни норми, които използват метода на равнопоставеност на субектите, за да регулират обществените отношения. Публичното право регулира обществените отношения с метода на власт и подчинение.

ТП е част от частното право, защото използва метода на равнопоставеността на субектите. Характерно за този метод на регулиране на обществени отношения е, че той не позволява на едно лице едностранно и против волята на друго да създаде правна връзка с него. Затова тези клонове и отрасли използват метода на равнопоставеност. Този метод се използва и от други правни отрасли, които спадат към частното право:

- семейно право
- гражданско право.

Те обаче се различават по субектите, които засягат (субектите на регулиране).

Характерни черти

За да се разберат характерните черти на ТП, то се съпоставя с гражданското и семейното право:

- ТП е преди всичко имуществено, тъй като винаги урежда имуществени отношения и никога неимуществени. Гражданското право урежда и двата вида отношения. Имуществените отношения имат стоково-паричен характер, за разлика от неимуществените. Семейното право урежда неимуществените отношения между родители и деца.

- ТП има спекулативен характер. Имуществените отношения в търговския обмен целят да се реализира печалба, но не и да задоволят личните потребности на търговците.

- отношенията в търговията са публични, прозрачни. От тази гледна точка ТП има публичен характер, защото дейността на търговците е публично известна. Гражданското право обаче няма публичен характер.
- отношенията в търговията имат възмезден характер, защото когато участниците в търговията създават правна връзка помежду си, всяка страна дава и/или обещава нещо на срещната, за да получи това, което желае. В гражданското право отношенията са безвъзмездни – едната от страните дава нещо, но в замята не получава нищо.

Източници

Източниците на ТП най-общо са законите и нормативните актове. Това са актове на публични органи, които създават правни норми. Най-важният източник на ТП е Конституцията, която урежда принципите на българската стопанска система. От законовите източници на ТП най-важен е Търговският закон (ТЗ), тъй като:

- ТЗ дава юридическото понятие за търговец (търговецът е основен участник в търговския обмен)
- ТЗ урежда всички видове търговци с изключение на кооперацията
- ТЗ е най-важният законов източник на ТП, защото дава правната уредба на търговските сделки, а това са сделките, които се сключват на пазара
- ТЗ урежда и несъстоятелността на търговците като специфично производство по на принудително изпълнение срещу търговеца длъжник.

Източници на ТП могат да бъдат и:

- Закон за кредитните институции и Кодексът за застраховането, които уреждат правните отношения на банката и застрахователните търговски дружества (ТД) като търговци
- Закон за кооперациите, който урежда правния режим на кооперацията като търговец
- Закон за публичното предлагане на ценни книжа (ЦК), който урежда специфичните правила за регулиране на пазарите за ЦК. В този закон са уредени инвестиционните дружества и управляващите дружества
- Закон за защита на конкуренцията
- Закон за занаятите
- Закон за стоките борси и тържищата
- Закон за Търговския регистър (ТР).

Освен тези, съществуват и редица подзаконови източници на ТП.

Тема 2

Понятие за търговец. Видове търговци. Значение на търговското качество

Търговецът е основният субект на ТП и е най-важният участник в търговския обмен.

Юридическото понятие за търговец се отличава както от икономическото, така и от житейското. Според икономическото и житейското понятие търговецът бива дефиниран като:

- посредник – лицето, свързващо една стока с нейните потребители. В този смисъл търговец е веригата *Billa*, *Metro* и т.н. Общото между тях е, че извършват посредническа дейност. В икономически и житейски смисъл не е търговец самият производител на стоката, нито лица, които не извършват посредническа дейност. От юридическа гледна точка лица, които не извършват

посредническа дейност, могат да се дефинират като търговци. Юридическото понятие за търговец е много по-широко от житейското и икономическото. Това е така, защото *правото* счита за търговец всяко лице, което извършва професионално или по занятие предприемаческа дейност с цел да реализира печалба.

Според *Чл. 1, ал. 1* на ТЗ всяко физическо или юридическо лице, което по занятие извършва някоя от сделките, изброени в *чл. 1* на ТЗ. От това определение могат да се извлекат три правни белега, които биват предпоставки за възникване на качеството търговец. Като се имат предвид, може да се каже, че всяко лице може да стане търговец, но не всяко лице е търговец.

Законовите условия, според които едно лице е търговец (белезите, които характеризират търговеца), са:

- наличие на правен субект или лице. Лицата са две основни групи:
 - физически лица (ф.л.)
 - юридически лица (ю.л.)

Наличието на правен субект не е достатъчно, за да се говори за търговец и за възникване на търговско качество.

➤ субектът трябва да извършва поне една от сделките, изброени в *чл. 1* на ТЗ. Тези сделки са събрани в 15 групи и условно се наричат обективни търговски сделки (ОТС). Такива са:

- продажба на стоки от собственото производство
- лизинг
- застрахователна сделка
- посредническа сделка
- други.

Сделките трябва да се извършват от собствено име или от името на лицето търговец. Не е нужно да се извършват лично от него. Следователно търговец е не лицето, което фактически извършва ОТС, а лицето, от чието име се извършва въпросната сделка.

➤ лицето трябва да извършва поне една ОТС по занятие. Една сделка се извършва по занятие, когато едно лице я извършва многократно в рамките на определен период от време, за да извлича печалба от сключването на сделката (да си осигури постоянен източник на доходи).

Трябва да се знае, че *за да придобие едно лице търговско качество (да стане търговец), горепосочените три условия трябва да възникнат едновременно*. За да възникне търговското качество, не е необходимо вписване в ТР.

Съществуват лица, които законът счита за търговци, независимо че не отговарят едновременно на трите условия за придобиване на търговско качество, както могат и да съществуват лица, отговарящи на трите условия, но според закона да не са търговци. Допускат се следните изключения:

➤ възможно е едно лице да стане търговец, дори ако не отговаря на някое от условията за придобиване на търговско качество. Според *чл. 1, ал. 2* на ТЗ кооперациите (без жилищностроителните) и ТД са винаги търговци. Те се обявяват за търговци, дори ако не отговарят на трите условия.

➤ според *чл. 2* на ТЗ се допуска едно лице да не става автоматично търговец, дори да отговаря на трите условия. Според *чл. 2* на ТЗ не са търговци следните групи физически лица: